

Valitsuse tegevusprogrammi analüüs

Hille Hinsberg, Anne Jürgenson, Risto Kaarna, Laura Kirss, Kirsti Nurmela, Riina Sikkut, Pirjo Turk, Annika Uudelepp, Vootele Veldre

Pärast Riigikogu uue koosseisu ja uue valitsuskabineti tööle hakkamist vaatleb Praxis poliitika kujundamist edasi. Käesolevas poliitikaanalüüsis anname ülevaate valitsusliidu tegevuskavast ning võrdleme seda erakondade valimiste

aegsete lubadustega. Võtame luubi alla järgmised teemad: hariduspoliitika, majanduspoliitika (maksud, tööhõive, ettevõtluse arendamine); valitsemine ja kodanikuühiskond ning sotsiaalvaldkond (tervishoid, perepoliitika).

Põhjäreldused

- **Hariduses** tuginetakse paljuski juba täna tehtavale või selle jätkamisele. Kavandatud tegevused on valdavalt plaanitud olemasolevate strateגיע raames.
- **Ettevõtluse** valdkonnas suuri üllatusi ei ole. Ettevõtluskeskkonna arendamise prioriteetidena võib esile tuua ettevõtlusaktiivsuse tõstmist, ekspordi ja välisinvesteeringute soodustamist.
- **Maksupoliitikas** jätkatakse üldiselt valitsuse poolt senist poliitikat: tasapisi vähendatakse tööjõu maksukoormust ja suurendatakse tarbimise maksukoormust, eelarve hoitakse tasakaalus ning maksusüsteem lihtsana. Peamised uued punktid tegevusprogrammis on sotsiaalmaksulae kehtestamine, töötuskindlustusmaksu vähendamine ning tööga seotud tasemekoolituste erisoodustusmaksust vabastamine.
- **Perepoliitika** peamine eesmärk on jätkuvalt Eesti rahva kasv ning samas ka väljarände vähendamine, eelkõige seoses peresõbraliku ühiskonna loomisega. Seekordse nelja aasta perepoliitika lubaduste suund on muuta peretoetused vajadusepõhisemaks ehk peresid toetatakse rohkem erinevate teenuste pakkumise ja arendamise kaudu.
- **Tervishoiu** peatükist valitsuse tegevusprogrammis saab järeldada, et reformiplaanide puudumisel jätkub üldjoontes senine tervishoiupoliitika. Kuna riigi panus tervishoidu oluliselt ei suurene, siis on plaanitud tegevused suunatud peamiselt elanike tervisekäitumise mõjutamisele ja täiendavate rahastamisvõimaluste loomisele isikutele või tööandjatele.
- **Tööpoliitika** käsitlemises on uudse lähenemisena valitsusliidu kokkuleppesse sisse toodud turvalise paindlikkuse mõiste, viidates teatud terviku nägemisele erinevate poliitikavaldkondade seas, sh aktiivne tööpoliitika, elukestev õpe, sotsiaalkaitse ja paindlik tööseadusandlus. Tuleb siiski lisada, et on ka probleeme, mille arendamisega oleks vaja tegeleda, et liikuda parema tasakaalu saavutamise poole tööturu erinevate valdkondade arendamisel.
- **Riigivalitsemisel** lubatakse tuua avalikud teenused inimesele lähemale nii e-kanalite kaudu kui riigi ülesandeid kohalikele omavalitsustele ja kodanikeühendustele üle andes. Raha püütakse kokku hoida ka avaliku teenistuse korrastamise ja bürokraatia vähendamise kaudu.
- **Kodanikuühiskonna** teemal jätkub senine seis, kus kodanikeühenduste osalust riigiasjades on esile toodud üldise väärtusena, kuid praktilist tegevust selles suunas on napilt.

Hariduspoliitika

Valitsuse tegevusprogrammi hariduse peatükk on mahukas ning sisaldab palju tegevusi. Ühest küljest on rõõmustav, et valitsus hariduspoliitikat tõsiselt väärtustab, osutades sellele oma programmis olulist tähelepanu. Teisalt tuleb aga tõdeda, et suur maht on saavutatud mõnevõrra kunstlikult. Nimelt tugineb suur osa lubadusi juba täna hariduses tehtavale või selle jätkamisele. Mitmed lubadused on ebamääraselt sõnastatud, muutes keeruliseks nende täitmise või mittetäitmise jälgimise.

Õpetajate palga konkurentsivõime tõstmine on valitsusprogrammist täielikult välja jäänud.

Eelnevalt käivitatud tegevused on näiteks õpetajate lähtetoetuse maksmine, lasteaiakohtade loomine, vene õppekeele gümnaasiumide üleminek, tasuta eesti keele õppe võimaldamine, kutsekoolide infrastruktuuri väljaarendamine, teaduse populariseerimise toetamine ning struktuurivahendite toel loodud programmide jätkamine. Lisaks on mitmed lubadused sellised, mille täitmine oli ette teada, näiteks Eesti Teadusagentuuri loomine 2012. aastal on juba teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusesse sisse kirjutatud; rahvusvahelise bakalaureuseõppe pakkimine on lubaduses nimetatud koolides käimas või kohe algamas. Samuti on juba käima lükatud IT-Akadeemia algatus.

Positiivsena leidub koalitsioonileppe lubadusi, mis keskenduvad ammu oodatud sammude realiseerimisele. Nii on koalitsioonileppesse kirja saanud kohustus käivitada 1. jaanuarist 2015 vajaduspõhine üliõpilaste õppetootuste süsteem. Lisaks sellele on välja käidud ka lubadus tõsta õppeedukust arvestavaid riiklike stipendiume ning kaotada erisoodustusmaks täiskasvanute tasemekoolituselt. Loodame, et need kauaoodatud sammud ka nüüd ellu viiakse.

Kõige olulisemaid muutusi lubab valitsus kõrghariduse valdkonnas – lisaks tasuta kõrghariduse märkimisväärsele laiendamisele ja üliõpilaste toetusskeemide parandamisele, soovitakse magistrandidele suuremat vabadust õppekava koostamisel ning doktorandide sotsiaalsete garantiide tugevdamist (stipendiumi asemel nooremteaduri palk).

Välja jäänud lubadused

Üheks silmatorkavamaks asjaoluks tegevusprogrammis on õpetajate palga küsimus või õigemini selle teema puudumine. Kui valimislubadustes

rõhutasid vajadust õpetajate palkade tõstmiseks mõlemad valitsusparteid (IRLil oli konkreetne lubadus tõsta noorempedagoogide palk 2014. aastaks Eesti keskmise palga tasemele), siis koalitsiooniläbirääkimiste ning valitsusprogrammi koostamise käigus on sellest loobutud. Tegevusprogrammi on jõudnud küll sõnum, et õpetajaks peaksid saama parimad keskkoolilõpetajad, kuid mehhanismidena, mis selle olukorrani viivad, nähakse harjutuskoolidele tuginevat õpetajakoolitust ülikoolides ning toimivat kutsevalikut. Lisaks plaanitakse jätkata juba varasemast toimivate meetmetega nagu õpetajate lähtetoetuse maksmine ning „Noored kooli!“ programmi toetamisega. Õpetajate palga konkurentsivõime tõstmine on tegevusprogrammist täielikult välja jäänud. On üsna kahtlane, kas mainitud kavandatud meetmed koolilõpetajate otsuseid oluliselt mõjutada suudavad. Huvitav on aga, et valitsusprogrammis sisaldub üks teine õpetajate tasu puudutav lubadus, mida varem erakondade valimislubaduste hariduse peatükkides ei leidunud. Nimelt lubatakse laiendada Ida-Virumaal eesti keeles õpetavatele õpetajatele 30 protsendi lisatasu maksmist. Tegemist on riigi Ida-Virumaa tegevuskavast 2010-2014 pärineva punktiga.

Alus- ja põhihariduse valdkonnas on võrreldes valimislubaduste ajaga loobutud koolitranspordi tagamise vajadusest. Kui IRLi üks haridusvaldkonna lubadusi oli tagada kõigile maapiirkondade alg- ja põhikoolide õpilastele mõistliku pikkusega koolitee, tehes selleks sobiva transpordi korraldamisel koostööd omavalitsustega, siis täna seda enam valitsuse tasandil ei lubata.

Lisaks koolitranspordi puudutavale on kõrvale jäänud lubadus anda koolidele võimalus palgata abiõpetajaid, mida IRL nägi oma valmisprogrammis ühe meetmena, mis toetab õpilasi

ning vähendab õpetajate töökoormust. Samuti on loobutud IRLi suurejoonelisest e-hariduse projektist – selle asemel lubatakse laiendada eKooli võimalusi ning realiseerida lubatud eGümnaasium.

Kuigi tänane haridus- ja teadusminister on avalikult osutanud haridussüsteemis toimivale ebaefektiivsusele ning sellele, et haridusvõrgu korrastamine võimaldaks vabastada süsteemi edendamiseks täiendavaid ressursse, ei leia valitsusprogrammist sellesisulisi tegevusi. Kahetsusväärset ei ole valitsusprogramm adresseerinud koolivõrgu korrastamise vajadust ning ei plaani otsustavaid samme selles suunas astuda.

Kõrghariduse valdkonna valmislubadustest pole valitsusprogrammi teed leidnud mitmed olulised lubadused. Nii näiteks käis Reformierakonna valimisprogramm välja lubaduse lükata sõjaväekohustust edasi kuni nominaalse õppeaja lõpuni, valitsuse programmist vastavat punkti aga enam ei leia. Tõenäoliselt on takistuseks saanud IRL konservatiivsed hoiakud riigikaitse osas. Samuti lubas Reformierakond oma valijatele õppelaenu summa tõstmist ning seda, et „riiklik tellimus jõuab ülikooli stipendiumitena, mis katab õppekoha tegeliku maksumuse“. Tänapäevane valitsusprogramm neid aspekte enam ei sisalda. IRL on omakorda võrreldes valmislubaduste ajaga pidanud kõrvale jätma lubadused, mis puudutasid suurt IKT valdkonna lõpetajate hulka ning õpetajate IKT pädevusi.

Uued lubadused

Valitsuse tegevusprogramm on kahe erakonna valmislubaduste läbirääkimiste tulemus. Huvitav on siiski, et tegevusprogrammi on ka sattunud punkte, mida kumbki erakond sõnaselgelt oma valimisplatvormis ei rõhutanud. Nii pälvis programmis tähelepanu punkt, mis lubab kutsekoolides luua täiendavad võimalused õpilaste vastuvõtuks. Kuigi võrreldes paljude teiste Euroopa riikidega on hetkel kutseõppes selgelt liiga väike osa kõigist keskhariduse tasemel õppijatest, ei ole märgata ka trendi, et huvi kutsehariduse vastu kasvaks. Seoses õpilastepõuuga tavakeskkoolides on põhikooli järel kutseõppesse suunduvate noorte osakaal hoopiski vähenemas. Seega tekib küsimus selle lubaduse põhjendatusest.

Üldhariduses hakkab uute teemadena silma hariduse kvaliteedi edendamiseks pakutud meede: Haridus- ja Teadusministeeriumi õigus hinnata

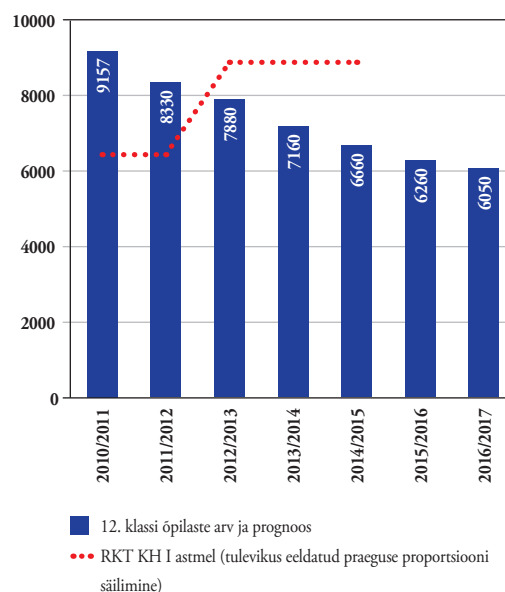
koolijuhtide pädevust, sealhulgas kavatsus riiklikult välja töötada ja rakendada haridusastutuste juhtide tulemusjuhtimise hindamismudel, ning õppekeskkonna parandamine prioriteetsetes valdkondades (loodusained, matemaatika, tehnoloogia- ja teadusõpe).

Prioriteedid

Kõige jõulisemalt soovib valitsus tuua muutusi kõrghariduse valdkonnas. Aastatel 2012-2014 soovitakse avalik-õiguslikes ülikoolides ja rakenduskõrgkoolides eestikeelsetel õppekavadel riiklikku koolitustellimust tõsta 40 protsendi võrra ja tagada seeläbi õppemaksuta õppe kuni 12 500 üliõpilasele. Ühtlasi räägitakse koolitustellimuse jaotuse muutmisest. See lubadus on esmapilgul rõõmustav paljude tulevaste üliõpilaste jaoks, kuid tõstatab ka hulga küsimusi. Esiteks on küsimus, kas meil jätkub piisavalt võimekaid üliõpilaskandidaate, kellega riigieelarvelisi kohti täita. 2012. aastal lõpetab keskkooli Haridus- ja Teadusministeeriumi prognooside kohaselt 8330 õpilast. Arvestades, et 2010. aastal oli 71% riiklikust kõrgharidustellimusest (kogu riikliku koolitustellimus oli kokku 9067 kohta) suunatud kõrgharidusõppe esimesele astmele, siis peaks 2012. aastal tasuta õppekohale astuma ligi 8900 bakalaureuse-, rakenduskõrghariduse või integreeritud õppe üliõpilast. Aastal 2014, kui tavakeskkooli lõpetajate arv on prognoosi kohaselt kahanenud 7100 õpilaseks, tuleb sisseastujate puudujäägiks 1700 isikut. Isegi arvestades, et kõrgkooli astuvad lisaks värskele keskkoolilõpetajatele ka teatud hulk kutsekoolide lõpetanuid

Kõige jõulisemalt soovib valitsus tuua muutusi kõrghariduse valdkonnas, tagades õppe maksuta õpet.

Joonis 1. Õpilaste arv ja riiklik koolitustellimus (RKT).

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium

ning varem keskhariduse omandanud inimesi, on mure kõrghariduse õppekohtade täitmisest võimekate kandidaatidega igati põhjendatud. Arvestades, et jutt on eestikeelsetest õppekavadest, ei ole tasuta õppekohti võimalik pakkuda ka välistudengitele.

Lisaks võib lubadustest järeldada, et riiklik koolitustellimus ei suurene proportsionaalselt kõigil erialadel, mistõttu tuleb küsida, millistel erialadel riik märkimisväärselt kõrgharidusega tööjõudu vajaduse kasvu ette näeb? Siiani on riikliku koolitustellimuse prioriteediks olnud loodus- ja täppisteaduste ning tehnika erialad, samas kui tasulised õppekohad on seni olnud pigem sotsiaalteaduste, ärimise ja halduse õppevaldkonnas.

Kolmandaks on Eesti kõrgkoolid pikalt osutanud kõrghariduse ebapiisavale riiklikule rahastamisele. Kõrgkoolide rahaline kitsikus on olnud üheks põhjuseks tasulise õppe laialdaseks kasulõvõtuks. Kõrghariduse massiliseks muutumisega on aga kaasnenu mure kõrghariduse kvaliteedi pärast. Koolitustellimuse mahtusid tõstes ja õppekoha maksumuse samaks jäädes on oht, et senised kvaliteediprobleemid võimenduvad.

Kokkuvõtteks

Valitsuse tegevusprogrammi analüüsid hakkab üldiselt silma, et pea kõik hariduspoliitika valdkonnas kavandatud tegevused on võimalik ellu viia olemasolevate strateegiate või uute jätkustrateegiate raames ning vaid üksikud tegevused nõuavad tänaste õigusaktide muudatusi. See viitab ühest küljest sellele, et sisuliselt väga suuri muudatusi haridussüsteemis oodata ei ole. Teisalt on aga poliitikate järjepidevus ning stabiilsus märgiks küpsest poliitikakujundamisest ning strateegias kokkulepitud eesmärkide olulisusest.

Ettevõtlus

Valitsuse tegevusprogrammi ettevõtluse valdkonnas suuri üllatusi pole. Lubatakse ergutada ekspordi, meelitada senisest aktiivsemalt siia välisinvesteeringuid ja edendada ettevõtlikkust.

Välja jäänud lubadused

Programmist on välja jäänud mõned IRLi valimisplatvormis lubatud teemad. Näiteks rääkis IRL enne valimisi potentsiaalsete kasvuvald-

kondade välja selgitamisest, mille vajadustega siis edaspidi majanduspoliitika, hariduspoliitika ja teiste poliitikate kujundamisel ja ettevõtluse toetusmeetmete disainimisel arvestada. Fookuste seadmise eesmärgiks on ekspordi kasvu ja selleks vajaliku tootlikkuse kasvu tagamine. Valitsusliidu programmis sellest enam ei räägita. Ainus valdkond, mis eraldi käsitlust leiab, on loomemajandus. Kunst ja disain viiakse kokku ettevõtlusega ning selle ala arendamiseks kasutatakse muu hulgas ka EASi toetusi.

Ettevõtlustoetuste osas on kahju, et IRLi lubadus suunata EL regionaalpoliitika uued vahendid erasektori töökohtade loomise toetamiseks just väikelinnadesse kui regionaalsetesse keskustesse, pole leidnud teed valitsusliidu programmi. Ebaühtlane regionaalareng leiab pisut käsitlemist vaid maaelu edendamise kontekstis. Selleks on plaanis kasutada EL vahendeid ühtse põllumajanduspoliitika raames, kuigi teemale peaks lähenema horisontaalselt, st ka läbi ettevõtlus-, haridus- jt poliitikate. Arvestades, et ka haldusreformi osas pole julgeid lubadusi antud, võib öelda, et regionaalpoliitika on laiemalt programmis ebapiisavalt tähelepanu pälvinud.

Ettevõtluse valdkonnas ei ole programmi jõudnud selliseid teemasid, mida valimisplatvormides üldse mainitud poleks. Küll on aga mõnede teemade osas sisse toodud väga spetsiifilised tegevused-algatused. Näiteks ettevõtete rahvusvahelistumise ergutamiseks on plaanis analüüsida omakapitali kättesaadavust ning vastavalt tulemustele arendatakse vajadusel edasi Kredexi tooteportfelli.

Ka ettevõtlikkuse soodustamise osas on plaane täpsustatud. Kui enne valimisi rääkis Reformierakond ettevõtlusõppe põhihariduse õppekavas viimise, siis nüüd on lisandunud konkreetne

Valitsus plaanib viia ettevõtlusõppe sisse nii põhikoolis, gümnaasiumis kui ka mitte-majanduseriala tudengitele kõrgkoolides.

lubadus tagada 2013. aastaks kõigile mittemajanduseriala tudengitele oma õppekava raames ettevõtlusõpe. Arvestades, et hiljuti võeti samasugune otsus vastu gümnaasiumi taseme osas, võib öelda, et selles vallas on toimumas märkimisväärsed edasimineked, mis tulevikus omavad ka olulist mõju.

Uued suunad

Tegevusprogrammis on korduvalt mainitud ettevõtlustoetuste teemat, mis on hetkel ka aktuaalne, kuna lähiaastatel toimub uue EL struktuurivahendite perioodi planeerimine ja kavandamine. Tegemist on väga suurte summade ja osakaaluga meie riigieelarvest. Ettevõtluse vallas seatakse eesmärk otsetoetuste asemel kasutada enam muid toetusvorme – laene, garantiisid jne, mida on ka mitmetest uuringutes soovitatud.

Leitakse, et toetustest on kasu vaid siis, kui need parandavad Eesti majandusstruktuuri. Sel eesmärgil soovitakse toetada eelkõige alustavaid ja eksportivaid ettevõtteid. Iseküsimus on, kas sellistest eelistustest piisab või peaks ikkagi keskenduma prioriteetsetele kasvualdkondadele, millest IRL valimiste eel rääkis, aga mis valminud tegevusprogrammi pole jõudnud. Ainus väljatoodud valdkond on loomemajandus, mida asutakse arendama mitmekülgset – ette on nähtud nii vastava taristu arendamine, loomelinnakute ja arenduskeskuste loomine, ettevõtlushariduse pakkumine kunstiinimestele, EAS toetuste laiendamine moel, mis toetaks loomemajandust jne. Kripeldama jääb vaid küsimus, mille alusel on see valdkond nii suureks prioriteediks valitud nt kasvõi muude teadmispõhiste teenuste seast.

Jõulisemalt püütakse ka tegutseda otseste välisinvesteeringute riiki meelitamise osas. Samas pole selge, mida tehakse, et investeeringutega kaasneks ka senisest aktiivsemalt teadmiste ja tehnoloogia ülekanne, mis erinevate hinnangute põhjal on senini olnud liialt tagasihoidlik.

Jätkuvalt peetakse oluliseks ettevõtluskeskkonna parandamist, nt äriühingute ümberkujundamise ja lõpetamisega seotud reeglite lihtsustamine. Viimane on väga tänuväärne tegevus, sest hetkel saab ettevõtte Eestis küll asutada praktiliselt veerand tunniga, aga lõpetamine võtab üle poole aasta isegi juhul kui puuduvad võlausaldajad. Vähendatakse bürokraatiat ka muudes valdkondades, kuigi puudub kindlustunne, kas

ette on võetud just olulisimad teemad. Nt on väikeettevõtetele loodav võimalus pidada oma raamatupidamist äriregistri keskkonnas väga vastakat tagasisidet leidnud. Samas võitlevad ettevõtjad ikka veel riigile esitatava topeltaruandlusega ehk siis probleemiga, et ühtesid ja samu andmeid tuleb esitada mitmetele riigiasutustele korduvalt.

Prioriteedid

Ettevõtluskeskkonna arendamise prioriteedid tunduvad olevat ettevõtlusaktiivsuse tõstmine, ekspordi ja välisinvesteeringute soodustamine. Iseküsimus siis, kas nende teemade sees ei peaks omakorda prioriteete seadma, aga see on juba detailide küsimus. Samas need detailid võivadki osutada prioriteetide edukal realiseerimisel määravaks.

Maksupoliitika

Kuna Reformierakonna ja IRL-i maksulubadused olid suures osas sarnased, siis on mõlema erakonna põhilubadused ka koalitsioonileppes sees. Põhilistena võib välja tuua sotsiaalmaksuläe kehtestamise (alates 2014. a.), töötuskindlustusmaksu vähendamise (alates 2013. a.) ning tööga seotud tasemekoolituste erisoodustusmaksust vabastamise. Kui siinkohal eeldada, et sotsiaalmaksulagi kehtestatakse väga nõrgalt, mõjutades vaid inimesi, kes teenivad rohkem kui viiekordset (4000 eurot) keskmist palka, ja seda vaid sotsiaalmaksu pensioniosale, siis võib jääda mulje, et midagi suurt maksunduses ette ei võetagi.

Samal ajal jäävad IRL-i valijad ilma pikaajalistele noortele töötutele mõeldud sotsiaalmaksuvabastusest – võrreldes valimislubadustega seda meedet enam tegevusprogrammis pole. Samuti ei ole

Valitsus jätkab senist maksupoliitikat: tasapisi vähendatakse tööjõu maksukoormust ja suurendatakse tarbimise maksukoormust, eelarve hoitakse tasakaalus ning maksusüsteem lihtsana.

Seekordse nelja aasta lubaduste suund on muuta peretoetused vajadusepõhisemaks. See tähendab, et peresid toetatakse rohkem erinevate teenuste pakkumise ja arendamise kaudu.

tegevusprogrammis mõlema erakonna lubadust lasta ettevõtetel teha maksuvabalt sissemaksleid töötajate III pensionisambasse (IRL lubas sarnaselt ka tervishoiukulutused teha maksuvabaks). IRL-i lubadus vähendada alkoholi ja tubaka tarbimist maksupoliitika ja reklaampoliitika kaudu on saanud tegevusprogrammis vaid üldsõnalise märkuse: „pööratakse tähelepanu noorte riskiteadlikkuse tõstmisele“.

Maamaksu kaotamine, mis on IRL-i valimislubadus ning ka koalitsioonileppesse sisse kirjutatud, läheb vastuollu Reformierakonna lubadusega säilitada maksurahu kõigi maksude osas välja arvatud tööjõumaksud. Samuti on küsitav, kas maamaksu kaotamine on kooskõlas leppepunktiga kohalikele omavalitsustele (KOV) iseseisva tulubaasi tagamise kohta (algselt Reformierakonna lubadus). Võiks arvata, et KOV-ide jaoks suurima enda poolt määratava maksutulu äravõtmine vähendab nende iseseisvust.

Uued lubadused

Valitsusel on plaanis palju uut, mida polnud kummagi valitsuserakonna valimisplatvormides. Tähtsamatest meetmetest näiteks tulumaksu langetamine 20%-le ning tulumaksusoodustuse ülempiiri vähendamine 1920 euron. Samuti lubab valitsuskoalitsioon sõlmida võimalikult paljude riikidega topeltmaksustamise vältimise lepinguid ning võidelda maksupettuste ning maksudest kõrvalehiilimisega. Vähemtähtsamana lubadusena kaalub valitsus näiteks alkoholiaktsiisi kohaldamist kosmeetikatoodetes sisalduvale alkoholile. Nende näidete puhul ei ole tegu poliitiliselt tundlike teemadega, mis tekitab küsimuse selle kohta, miks neid kummagi erakonna valimisplatvormides ei olnud.

Üldiselt jätkatakse valitsuse poolt senist maksupoliitikat: tasapisi vähendatakse tööjõu maksukoormust ja suurendatakse tarbimise maksukoormust, eelarve hoitakse tasakaalus ning maksusüsteem lihtsana. Eraldi tuuakse välja, et ettevõttes olev kasum jääb maksuvabaks ning astmelist tulumaksu ja automaksu ei tule. Maksupoliitika prioriteetideks jäävad ettevõtlikkuse soodustamine ja tööjõu tootlikkuse tõstmine. Kokkuvõtteks peab tõdema, et valitsusprogramm ei moodustu rangelt koalitsiooniparteide valimisplatvormidest - on küll arvestatav ühisosa, kuid leppes on ka palju uut. Kas siit võib järeldada, et kaks pead on parem kui üks?

Perepoliitika

Peretoetused on viimase kümnendi jooksul olnud keskne teema erakondade valimislubadustes. Valitsuse tegevusprogrammi 2011-2015 peamine perepoliitika eesmärk on jätkuvalt Eesti rahva kasv ning samas ka väljarände vähendamine seoses peresõbraliku ühiskonna loomisega. Sündivuse suurendamise meetmena ei nähta vaid vanemahüvitise süsteemi ega ka uut vanemapensionit, vaid pakutakse ka tuge lastetutele peredele, kes sooviksid lapsi. Seetõttu lubatakse toetada lastetusravi ning vähendada lapsendamise kaasnevat bürokraatiat. Lisaks lubatakse noortele lapsevanematele rohkem valikuvõimalusi ning seadustada kodusünnitus.

Perepoliitika suunad on jäänud tildjoontes samaks arvestades nii valimislubadusi kui ka koalitsioonilepet. Kui „Vabariigi Valitsuse 2007.–2011. aasta tegevusprogramm“ nägi sündivuse suurendamise ja perede toetamise meetmena peamiselt erinevaid rahalisi toetusi, on seekordse nelja aasta lubaduste suund muuta peretoetused vajadusepõhisemaks. See tähendab, et peresid toetatakse rohkem erinevate teenuste pakkumise ja arendamise kaudu. Nii lubatakse teenuseid alates raseduskriisiaegsest nõustamisest, vanemahariduse kättesaadavuse parandamisest kuni peredele pakutavate sotsiaalteenuste kvaliteedi tõusuni.

Üldiselt on valitsuse tegevusprogramm 2011-2015 võrreldes eelmise nelja aasta eesmärkidega põhjalikum ning realistlikum. Kuivõrd eelmine tegevuskava oli paika pandud majandusõitsengu ajal, olid eesmärgid suurejoonelised. Masu tegi oma korrektuuri: nagu tõdeti valitsuse aruandes „Ülevaade Vabariigi Valitsuse 2007.–2011. aasta tegevusprogrammi täitmisest“, osutusid finantsvahendite piiratuse tõttu vaid ligikaudu pooled perepoliitika eesmärgid saavutatuks.

Reformierakond ja Isamaa ja Res Publica Liit on üldjoontes jäänud oma peamiste valimislubaduste ja eesmärkide juurde. IRLi valimislubadustest on sündivust suurendava meetmena toodud vanemapensioni kehtestamine, mis oli ka üks IRLi valimiste põhilubadusi ning on kõige julgem ja kulukam muudatus seekordse perepoliitika tegevuskavas. Kuigi pooled erakonnad, sealhulgas IRL leidsid valimisperioodil, et vanemahüvitise süsteem vajaks suuremat paindlikkust, on siiski jäänud Reformierakonna lubaduse juurde jätta vanemahüvitise süsteem muutmata.

Mõneti imekspandav on valitsuse tegevusprogrammist leida lubadusi, mis ei eelda täiendavaid tegevusi. Näiteks on töö- ja pereelu ühitamise eesmärgina tegevuskavasse sisse toodud ka isapuhkuse taastamine, mis ei olnud mainitud küll IRLi ja RE valimisprogrammides, vaid oli üks Keskerakonna valimislubadustest. Samas tuleb siinkohal nentida, et „Töölepingu seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seadus“ kohaselt oli juba enne valimiskampaaniaid kavas aastaks 2013 taastada 10-tööpäevane tasustatud isapuhkus. Lisaks nähakse pere- ja tööelu ühitamise võimalusena lapsehoiuteenuste paindlikumaks muutmist ja peresõbralike ettevõtete tunnistuse kehtestamist.

Uued suunad

Valitsuse tegevusprogrammis pole töö- ja pereelu ühitamise hõlbustamiseks ette nähtud (uusi) tegevusi, mis aitaksid kaasa naiste- ja meeste pereelust tulenevate kohustuste võrdsemale jagunemisele. Siiski nähakse sotsiaalministeeriumi 2011-2014. aasta tegevuskavas töö- ja pereelu ühitamise soodustamise ühe sihina isade osaluse suurendamist väikelapse kasvatamisel ning soovitakse kahekordistada isade osakaalu, kes saavad vanemahüvitist.

Valitsuse tegevuskavas on ka mõningad eesmärgid ja tegevused, mis on võetud teiste erakondade kui IRL või RE valimislubadustest. Sellisteks lubadusteks on Sotsiaaldemokraatide valimislubadus uue lastekaitseaduse kehtestamise ja rakendamise kohta ning lubadus „abi osutamise tõhustamiseks lapsele ja perele pöörame tähelepanu varajase märkamisele ja sekkumisele“.

Üleüldise uue ja positiivse trendina võib esile tuua ka kaudsed meetmed üksikvanemluse vähendamiseks läbi vanemahariduse ja perenõustamise kättesaadavuse parandamise.

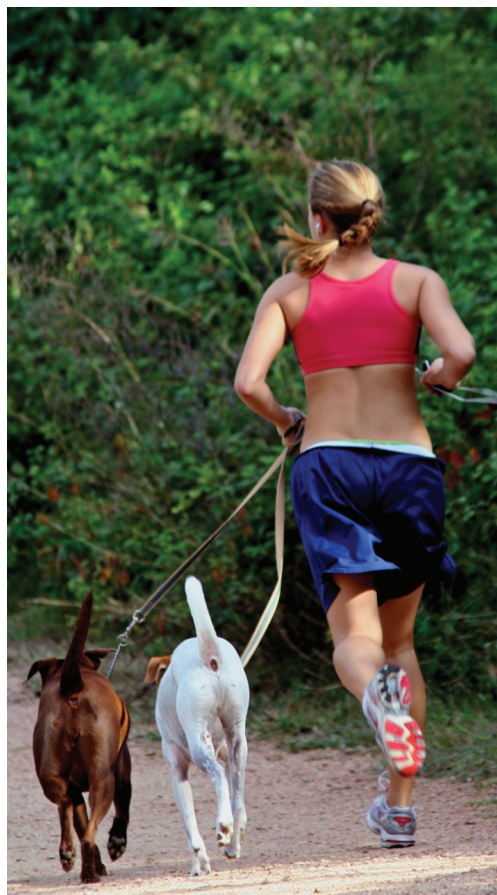
Kuna mitmed Isamaa ja Res Publica Liidu ja Reformierakonna perepoliitikalubadused kattusid, on kahe erakonna valimislubadustest suur osa ka valitsuse 2011-2015 tegevuskavas. Vaid mõningad IRLi perepoliitika lubadused on välja jäänud. Sellisteks lubadusteks on näiteks laste töökasvatuse ja õpilasmalevate toetamine. Samuti pole valitsusel plaanis kehtestada suuremat riiklikku kontrolli sünnitusmajade ja perearstide koostöö üle.

Tervishoid

Valimislubaduste analüüsis tehtud järeldused, et erakondadel puudub terviklik tervishoiusüsteemi käsitus ja reformiplaanide puudumisel jätkub üldjoontes senine tervishoiupoliitika, kehtivad ka valitsuse tegevusprogrammi kohta. Võrreldes valimislubadustega ei ole programmi midagi kvalitatiivselt uut lisandunud.

Reformierakonna tervise valdkonda puudutavatest valimislubadustest on valdav enamus jõudnud valitsuse tegevusprogrammi ja üldiselt kajastab tervishoiu peatükk tegevusprogrammis suuresti Reformierakonna ideid. Seega eelarvelukulid oluliselt suurendavaid tegevusi plaanis ei ole. IRLi valimislubadused, mis tõstnuks elanike finantskaitset ja suurendanuks eelarvelukulid (näiteks ravimikaart ja ennetustegevuse vahendite kahekordistamine teatud valdkondades), on tegevusprogrammist välja jäänud. IRLi panus paistab välja terviseprobleemide ennetamisega

Kuna riigi panus tervishoidu oluliselt ei suurene, siis keskenduvad plaanitud tegevused peamiselt elanike tervisekäitumise mõjutamisele ja täiendavate rahastamisvõimaluste loomisele isikutele või tööandjatele.

seotud tegevuste osas (näiteks vigastussurmade ennetamine, uus rahvatervise seadus, terviseteadlikkuse ja esmaabi õpe). Kokkuvõttes on tegevusprogrammi tervise valdkonna 27 plaanitud tegevusest 16 Reformierakonna lubadused, 4 IRLi lubadused ning ülejäänud on erakondade kattuvad ideed ja osaliselt uued tegevused. Mõned tervist puudutavad lubadused on esitatud teiste teemade all, kuid ka nende puhul on näha Reformierakonna ülekaalu.

Tegevused koolitoidu, haiguste ennetuse ning tööõnnetuste ja kutsahaiguste kindlustamise osas, mida lubasid pea kõik erakonnad, on tegevuskavas sees. Seega opositsioonierakonnad võivad rahul olla, et osa nendegi lubatust võib jõuda ellu. Kuid tegevuskavast on välja jäänud meditsiiniteenuste ekspordi soodustamine ja erisoodustusmaksu kaotamine töötaja tervise heaks tehtud kulutustelt (kuigi seda võib hõlmata tegevuskava punkt „maksuregulatsioonide korrastamine sportimise soodustamiseks“), mis samuti olid „populaarsed“ valimislubadused ja sees ka IRLi valimisplatvormis.

Uued lubadused

Uusi ehk koalitsioonierakondade valimislubaduste väliseid tegevusi on tegevusprogrammis vähe. Lisandus näiteks plaan tugevdada riigi võimet pidada läbirääkimisi ravimite hinna kujundamisel ja järelvalve teostamisel. Tegevusprogrammis sai väga konkreetse kuju toetus noorte arstide maakonnakeskuste haiglatesse tööle asumiseks, mis oli idee poolest hoopis Keskerakonna valimislubadus. Tehtud muutused sõnastuses on muutnud lubadusi pigem „pehmemaks“ - Reformierakonna valimisplatvormis olnud hooldusravi ja koduõenduse ennaktempo rahastamine on asendunud rahastamisega ELi struktuurifondidest.

Kuna riigi panus tervishoidu oluliselt ei suurene, siis keskenduvad plaanitud tegevused peamiselt elanike tervisekäitumise mõjutamisele ja täiendavate rahastamisvõimaluste loomisele isikutele või tööandjatele. Tegevusprogrammi prioriteetidena saab välja tuua haiguste ennetuse ja esmatasandi arstiabi, kuid nende osas kinnitatakse enamasti toetust juba toimivatele tegevustele. Teadvustatud on ka tulevane nõudluse kasv hooldusravi ja koduhoolduse teenuste järgi.

Kavandatud muudatuste puhul on üldiselt võetud suund tervishoiusüsteemi efektiivsuse tõstmisele ning tervishoiuteenuste kättesaadavuse paranda-

misele. Märksõnadeks on e-teenused, perearstide lisaõe palkamine, ravimite kättesaadavuse suurendamine, asendusperearstide süsteem, noorte arstide maakonnahaiglatesse siirdumise toetamine ja saartele helikopteriteenuse tagamine. Samuti peetakse oluliseks patsientide vaba liikumist ja võimalust valida teenuseosutajat. Kahjuks jääb tegevusprogrammis puudu konkreetsusest tegevuste kirjeldamisel ning seetõttu on kavandatu saavutamist keeruline mõõta.

Tööturg

Võrreldes omavahel Reformierakonna ja Isamaa ja Res Publica Liidu valimisprogramme ning hiljem kokku lepitud valitsusliidu tegevuskava paistab ühe olulise välja jäänud teemade blokina silma sotsiaalpartnerluse temaatika ning sotsiaalpartnerite - tööandjate ja töövõtjate - rolli suurendamine tööturu poliitika kujundamisel.

Järgides kaasamise hea tava ning Euroopa Komisjoni poolt tehtud soovitusi turvalise paindlikkuse rakendamiseks, oleks sotsiaalpartnerite igakülgne kaasamine töövaldkonna arendamisel siiski hädavajalik.

Reformierakonna valimisprogrammist on kasutamata jäänud lubadus algatada kollektiivse töötüli seadus, mis tugevdab tööturu osapooli ning reguleerib ühemõtteliselt streigioiguse. Kuigi kollektiivse töötüli seaduse ülevaatamine ei jõudnud sellises sõnastuses valitsusliidu programmi, on kogu kollektiivsete töösuhete seadusandluse analüüs ja muudatused siiski valitsuses päevakorras: Sotsiaalministeeriumi 2011-2014. aasta tegevuskava kohaselt on see üks tööelu kvaliteedi parandamise tegevussuundi.

Kui vaadata IRL esialgseid valimislubadusi, on tööturu valdkonnas välja jäänud eelkõige sellised ettepanekud, mis eeldaksid üsna mahukaid täiendavaid kulutusi. Siia kuuluvad nt ettevõtjate sotsiaalmaksuvabastus pikaajaliste noorte töötute töölevõtmisel või ka pikaajalised ning laiapõhjalised koolitusprogrammid.

Uued suunad

Võrreldes esialgsete valimisplatvormidega ei ole päris uusi teemasid tööturu valdkonnas valitsusliidu programmi sisse toodud. Küll aga on mõningad valdkonnad täpsustatud ning tehtud detailsemad tegevusplaanid.

Uus suund tööturu käsitlemisel on regionaalsete tööhõive probleemide lahendamine.

Tööturu teemal kokkuvõtteks

Valitsusliidu kokkuleppes on uude lähenemisena tööpoliitika käsitlemises sisse toodud turvalise paindlikkuse mõiste, viidates teatud terviku nägemisele erinevate poliitikavaldkondade seas, sh aktiivne tööpoliitika, elukestev õpe, sotsiaalkaitse ja paindlik tööseadusandlus.

Kuigi valitsusliidu programmis peegeldub teatud terviku nägemine, võib siiski tuua välja probleemid, mille arendamisega oleks veel vaja tegeleda, et liikuda parema tasakaalu saavutamise poole tööturu erinevate valdkondade arendamisel. Näiteks jäävad endiselt õhku mõned juba varem välja toodud probleemid, millele on vaja vastuseid leida, nagu tööturuteenuste rahastamise jätkusuutlikkus, tööturuteenustele ligipääs, samuti madala haridusega inimeste konkurentsivõime tõstmine läbi elukestva õppe. Mitmed nendest aspektidest on mainitud, kuid jäävad kohati üldsõnaliseks.

Seekordsed valimisprogrammid ei keskendunud oluliselt tööseadusandluse paindlikkuse suurendamisele, kuivõrd selles valdkonnas on olulised muudatused viimastel aastatel ellu viidud. Rõhutasime Praxise tehtud valimislubaduse analüüsis vajadust hinnata uue töölepinguseaduse mõjusid ning mida see tähendab turvalise paindlikkuse perspektiivis. Ühe positiivse arenguna on valitsusliit Töölepingu seaduse seniste mõjude analüüsi ka planeerinud.

Uudse suunana tööturu käsitlemisel on ka regionaalsete tööhõive probleemide lahendamine. Siinjuures on keskendutud Ida-Virumaa kõrge töötuse määrale ja sellele lahenduste leidmisele. Pidades silmas eesmärki tõsta Eesti tööhõive taset ning vähendada töötust, on selline suunatud tegevus tähtis töötuse probleemide ühtlaseks vähendamiseks terves riigis.

Oluliselt täpsemini on kirjeldatud ka puuetega inimestele suunatud tööturu meetmeid. Kui Reformierakonna valimisprogrammis on üldiselt nenditud: „Jõukohane töökoht tagab puuetega inimesele elukvaliteedi tõusu ja suurema võimaluse aktiivselt osaleda ühiskonnas.“, siis valitsusliit on oma eesmärgi tegevuskavas täpsustanud. Näiteks plaanitakse algatada puuetega inimeste tööhõive programme. Selleks viiakse läbi Töötukassa tööturumeetmete revisjoni, et need soodustaksid puudega inimese töösuhet ja oleksid paindlikud.

Riigivalitsemine ja kodanikuühiskond

Riigivalitsemise ja kodanikuühiskonna teemadel on valitsuse tegevusprogramm märksa konkreetsem ja sisukam kui 2007. aastal valminu. Toona koondati selle peatükki palju teemasid, mis muude pealkirjade alla ei paistnud sobivat (nt Tallinna lennujaamale L. Meri nime andmine ja erakondade maine parandamine). Eelmise programmiga võrreldes on tegevusprogramm neil teemadel sisukam, kuid väga põhimõttelisi uuendusi kavas pole. Läbivalt on kombeks ka abstraktsete tegusõnade kasutamine, palju räägitakse muutmisest, vähendamisest, arendamisest, tõhustamisest vms. See teeb raskeks konkreetsete eesmärkide määramise ja nende saavutamise.

Prioriteedid

Avalike teenuste arendamises on rõhku pandud avalike teenuste inimkeskseks, kvaliteetsemaks ja kättesaadavamaks muutmisele peamiselt e-riigi kaudu. Juttu on nii e-teenuste baasinfrastruktuuri arendamisest, eesti.ee portaalist ühtse avalike teenuste värava kujundamisest, e-teenuste mobiilidesse ja võimalusel digi-TVsse toomisest.

Uue tegevus-
suunana on valit-
susel kavas anda
osa riigi ülesandeid
üle omavalitsustele,
kodanikeühendustele
ja eraettevõtetele.

Riigivalitsemise tõhustamisel lubatakse vähendada bürokraatiat ja aruandlust ettevõtetele ning viia läbi EL õigusest tulenev halduskoormuse audit. Samuti on valitsusliidul kavas jätkata tööd riigiasutuste (sh ka kohalikud omavalitsused) tugiteenuste ja kinnisvarahalduse koondamisel ning e-hangete korraldamisel.

Avaliku teenistuse teemadel on plaan koondada terviklikult vastutus Rahandusministeeriumisse ning minna uuele katsele avaliku teenistuse seadusega. Valitsusprogramm märgib avalikus teenistuses kavandatavate muudatustena ära palgasüsteemi ja ametihüvede korrastamise, konkursi korras ametikohtade täitmise, üldise ametnike arvu vähendamise tõhusama töökorralduse kaudu ning eriseisundi ja -õigustega ametnike arvu vähendamise. Viimane tähendab peamiselt uut üritust eripensionide süsteemi reformida.

Kohalikust haldusest rääkides on valitsuse tegevusprogrammi peamised märksõnad omavalitsuste koostöö soodustamine ja omavalitsuste tulubaasi kujundamine. Seaduste tasandil plaanitakse muuta riigieelarve seadust, ülejäänud sammud on strateegiate, kontseptsioonide ja uue Euroopa Liidu finantsperioodi ettevalmistamise tasandil. Seega reformidest rääkida pole põhjust, pigem on tegemist väiksemate sammude haaval ette võetavatest muudatustest.

Valitsusliit on nii võimuleppes kui ka valitsuse tegevusprogrammis kajastanud ka OECD värsket analüüsi soovitusi kohalike omavalitsuste tulubaasi ja finantsvõimekuse parandamisel. Näiteks plaanitakse suurendada omavalitsuste rolli oma maksutulude kujundamisel. Ühe olulise muudatusena on leppes kirjas, et Eesti elanikel võimaldatakse registreerida kuni kaks ametlikku elukohta ja jagada sellest tulenevalt nende vahel ka tulumaksu.

Kodanikuühiskonna valdkonnas lubatakse ellu viia kodanikuühiskonna arengukava aastani 2014. Kavas on nii avalikul sektoril kui ühendustel kindlad ülesanded ja nende täitmiseks ette nähtud napp riigi toetus. See tähendab, et suuri ja põhimõttelisi muutusi oodata ei ole.

Positiivne on valdkondi läbivalt huvigruppide kaasamise rõhutamine – näiteks mainitakse eriala- ja loomeliite oluliste partneritena kultuuripoliitika kujundamisel; puuetega inimeste esindusorganisatsioone plaanitakse senisest

enam kaasata otsustamisse. Niisiis on kodanikeühenduste osalust esile toodud üldise väärtusena.

Praktilisema külje pealt on plaanis teha info ja e-teenused inimestele kättesaadavamaks. See võimaldab senisest asjalikumalt dialoogi ning koostööd riigi ja kodanike vahel.

Negatiivse mõjuga võib kodanikuühendustele olla maksusoodustuste lae alandamine. Kuna see puudutab ka annetusi, mida seni sai maksuvalts teha, võib väheneda eraisikute panus mittetulundusliku tegevuse toetamisel. Ebaselged on plaanid ka ühenduste riikliku rahastamise korrastamisel, samuti kodanikuhariduses.

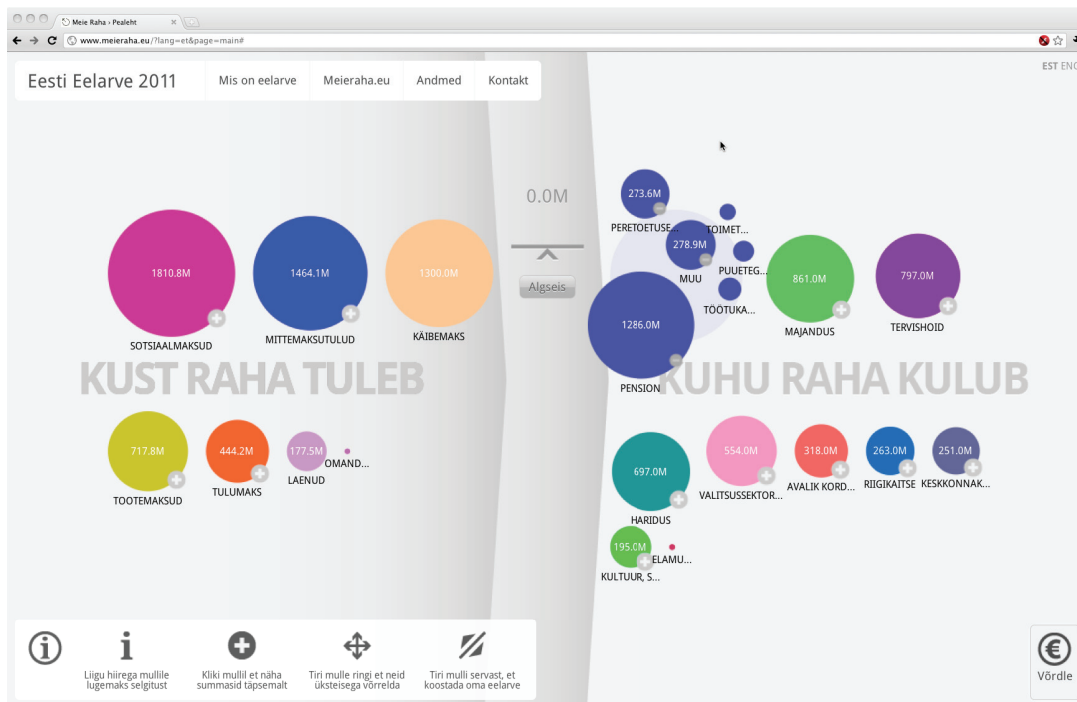
Uued suunad

Valitsuse tegevusprogrammis on palju poliitika-kavade ehk nn roheliste raamatute väljatöötamist, mille eesmärk on välja tuua probleemid ja võimalikud tegevussuunad. Need kavad annavad aluse mingi teema ühiskonnas põhjalikuks lahtirääkimiseks ja erinevaid huvigruppe kaasates parimate lahenduste otsimiseks. Riigivalitsemise korraldusega on seotud näiteks avalike teenuste korraldamise arengukava, mis peaks valmima 2012. aasta alguses. Samuti on oodata kava selle kohta, kuidas riigiasutused teevad oma valduses olevad avalikud andmed masintöödeldaval kujul kättesaadavaks. See aitab oluliselt kaasa valitsemise läbipaistvusele ja toob riigiasjad kodanikule lähemale.

Rahandusministeeriumil on plaanis välja töötada riigi kui tööandja personalipoliitika roheline raamat, mis on mõeldud toetama avaliku teenistuse seadust. Tegevusprogrammis on näha püüdu vähendada bürokraatiat. Näiteks võetakse ette audit Eesti seadusandluses, et leida võimalusi vähendada Euroopa direktiividest tulenevat halduskoormust ettevõtetele.

Olulisele kohale on toodud ka korruptsioonivastane võitlus - alates plaanist uuendada korruptsioonivastast strateegiat "Aus riik" kuni seadusemuudatusteni välja.

Käesoleva valitsemisperioodi üks olulisimaid ülesandeid on välja töötada konkreetne kava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks alates 2014. aastast. Senine programmiperiood lõpeb 2013. aastal ning järgmist perioodi tuleb juba praegu ette valmistada. Esmatähtsate

vajaduste väljaselgitamiseks lubab valitsus parandada riigi poliitika strateegilist planeerimist ja ministriumide vahelist koostööd ning tugevdada kesket koordineerimist ja vähendada juhtimistasandeid. Kõikide struktuurifondide kohta plaanitakse teha ühine arengukava, mille raames on lihtsam ja paindlikum teha vajalikke muudatusi.

Uue tegevussuunana on valitsusel kavas anda osa riigi ülesandeid üle omavalitsustele, kodanikeühendustele ja eraettevõtetele. Avalikke teenuseid võivad ühendused senisest aktiivsemalt osutama hakata sotsiaalhoolekandes, kultuuri-, spordi-, keskkonnakaitse ja tervishoiu vallas, hariduses ning teistes valdkondades. Turvalisuse tagamisel arvestab riik abipolitseinike ja vabatahtlike päästjate abiga. Samuti toetatakse riigikaitse kodanike kaitsetahte ja vabatahtlikule kaasatusele.

Välja jäänud lubadused

Nii mõnestki plaanist oma valimisplatvormis on kumbki erakond võimalubirääkimiste tulemusel loobunud. Näiteks ei lepitud kokku jõulises haldusreformis (IRLi lubadus) ja Tartu kui teise majandusliku, kultuurilise ja administratiivse keskuse arendamises (samuti IRLi lubadus).

Reformierakonna lubadustest on valitsusleppest ja vastavalt ka tegevusprogrammist välja jäänud mitmete valimiste nihutamise ühele aastale ehk nõ valimisaastate arvu vähendamine. Samuti ei

leia valitsuse tegevusprogrammist Reformierakonna lubadust näha ette kohalikele omavalitsustele sihtotstarbeliste eraldi riigieelarvest, kui omavalitsustele pannakse lahendamiseks riigielu küsimusi. Teisalt on tegu riigi põhiseaduses selgelt väljendatud kohustusega (§ 154), mida nii või teisiti peab täitma.

Uued suunad

Tegevusprogrammis on riigivalitsemise ja kodanikuühiskonna peatükis mitu teemat, millest valimiste eel ei räägitud ja mille täpsem sisu pole seetõttu teada. Üks sellistest lubadustest on demokraatia edendamise sihtasutuse tekkeks eelduste loomine, milleks valitsusliit lubab seadusemuudatused ette valmistada juba 2011. aasta lõpuks. Selliste asutuste eesmärgid oleks näiteks ühiskondliku poliitilise mõtte edendamine ja maailmavaatelise kodanikuhariduse arendamine. Teisisõnu on tegu parteide nõ mõtterakukeste loomisega.

Teine ettepanek on leppe viimane punkt, mis lubab arendada ja finantseerida omavalitsuste arengu mõttekoda. Mõttekoja konkreetsed eesmärgid ja loomise- ning tegutsemis põhimõtted on nii koalitsioonileppes kui valitsuse tegevusprogrammis täpsemalt lahti kirjutamata, mis annab võimaluse mitmesugusteks arenguks. Kui selline mõttekoda aitaks tuua sisukat dialoogi keskvalitsuse ja kohaliku omavalitsuse suhtlemise ja pakkuda teostatavaid lahendusi, mida ka ellu viiakse, oleks sellest olulist abi.

Täiendavat lugemist

- Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit ning Eesti Reformierakonna valitsusliidu programm. [<http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/uudised/taustamaterjalid/Valitsusliit%20I.pdf>], 23.05.2011
- Isamaa ja Res Publica Liidu valitsemisprogramm 2011 – 2015 „IRL-i 100 sammu Eestile“ [<http://www.irl.ee/et/IRL-i-programm-2011-2015>], 23.05.2011
- Nurmela, K., Vörk, A., Turk, P., Uudelepp, A., Kaarna, R., Jürgenson, A. (2011) Koalitsioonileppe lubadused on üldsõnalised. Sirp nr 14, 8.04.2011. [http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=12248:koalitsioonileppe-lubadused-on-ueldsõnalised-&catid=9:sotsiaalia&Itemid=13&issue=3340], 23.05.2011
- Poliitikauuringute Keskuse Praxis Poliitikaanalüüsid Nr 1-5. [<http://www.praxis.ee/index.php?id=891>]
- Reformierakonna valimisprogramm 2011. aasta Riigikogu valimistel. [<http://www.reform.ee/et/Valimised/Programm/Programmi-terviktekst>], 23.05.2011

Poliitikaanalüüs on Poliitikauuringute Keskuse Praxis väljaannete sari, mille eesmärgiks on analüüsida Eesti sotsiaal-, majandus- ja avaliku sektori poliitikaid, juhtida tähelepanu alternatiivsetele valikutele ning innustada avalikku arutelu. Väljaannetes avaldatud seisukohad kajastavad autorite isiklike vaateid. Väljaannete autoriõigus kuulub Poliitikauuringute Keskusele Praxis. Poliitikaanalüüsis sisalduva teabe kasutamisel palume korrektselt allikale viidata.

Praxis jälgib Riigikogu 2011. aasta valimisi ja uue koalitsiooni tööd valitsuse tegevusplaani elluviimisel. Käesoleva analüüsi valmimist on toetanud OPEN SOCIETY FOUNDATIONS.